

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ
ФЕДЕРАЦИИ

ФГАО ВПОУ «Казанский (Привожский) федеральный университет»
Институт филологии и межкультурных коммуникаций
Отделение татарской филологии и межкультурных
коммуникаций им. Г.Тукая

«УТВЕРЖДАЮ»

Проректор по образовательной деятельности,
профессор _____ Р.Г.Минзарипов

" _____ " _____ 2014 г.

Программа дисциплины
ТАТАРСКОЕ УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО

Направление подготовки
050100.62 Педагогическое образование

Профиль подготовки
**Образование в области родного (татарского) языка
и литературы и иностранного (английского) языка**

Квалификация (степень) выпускника
**Бакалавр в области педагогического образования
родной (татарский) язык и литература**

Срок обучения
5 лет

Форма обучения
Очно-заочная

Базовое образование
Среднее (полное) общее

Казань
2014

1. Цели освоения дисциплины

«ТАТАРСКОЕ УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО»

- углубленное изучение фольклорных произведений, жанров и их особенностей;
- формирование у студентов основ фольклористических знаний;
- воспитание понимания роли, места и значения фольклора в системе национальной культуры;
- формирование у студентов системного представления о закономерностях развития татарского фольклора ;

2.1. Дисциплина «Татарское устное народное творчество» является составной частью модуля «Татарская литература», входящего в вариативную часть профессионального цикла ООП. В рамках данной дисциплины студентам предлагается материал по изучению жанров татарского устного народного творчества, их особенностей, истории татарской фольклористики.

2.2. Требования к освоению содержания курса предполагают знание студентами содержание и художественную специфику основных жанров татарского фольклора, способность определить их современное значение, эстетическую ценность произведений устного народного творчества, знакомство студентов с общими и специальными работами по истории татарской фольклористики; понимание вариативную природу фольклора и умение анализировать его конкретные произведения; знание фольклористической терминологии и приемы работы с научной литературой по предмету; обучение правилам собирания фольклора; умение убедительно аргументировать свои выводы; навыки излагать свои рассуждения хорошим литературным языком, умение проявить филологическую культуру.

2.3. «Входными» знаниями к курсу являются теоретические знания, полученные после изучения дисциплин школьного курса.

2.4. Дисциплина «Татарское устное народное творчество» предшествует многим дисциплинам по специальности «Родная (татарская) литература с дополнительной специальностью английский язык», особенно таким курсам, как «История татарской литературы».

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины «Татарское устное народное творчество».

В результате освоения дисциплины обучающийся должен:

Знать:

- понятийный литературоведческий аппарат (инструментарий), позволяющий ему филологически профессионально характеризовать произведения татарского фольклора;
- содержание произведений татарского фольклора, в том числе и тех, которые изучаются в школе;
- основы теории фольклора, основы культуры татарского народа;
- основные закономерности взаимосвязи фольклора и литературы;

Уметь:

- решать актуальные исследовательские задачи в области теории фольклора и культуры с опорой на имеющуюся научную информацию (СКЛ-6);
- решать прикладные задачи в области теории фольклора и культуры (СКЛ-7).

Владеть навыками

- филологического подхода к фольклорному материалу в его историческом развитии;
- владения культурой мышления, способным к обобщению, анализу, восприятию информации, постановке цели и выбору путей ее достижения;
- владение основами речевой профессиональной культуры;
- владение терминологическим аппаратом в области фольклора;
- владение методами и приемами работы с научными текстами в области фольклора;
- готовность к толерантному восприятию социальных и культурных различий, уважительному и бережному отношению к историческому наследию и культурным традициям.

4. Структура и содержание дисциплины «Татарское устное народное творчество»

Общая трудоемкость дисциплины составляет 3 зачетных единиц, 108 часов.

№ п/п	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды учебной работы, включая самостоятельную работу студентов и трудоемкость (в часах)					Формы текущего контроля успеваемости и (по неделям семестра) Форма промежуточ ной аттестации (по семестрам)
				лек	пра к	инт ерак тив	сам	экз	
		2	20	лек	пра к	инт ерак тив	сам	экз	
1	Фольклор и фольклористика. Бытовой обрядовый фольклор		1-3	4	2		6		Тест -25 б.
2	Эпические жанры. Сказки. Эпос- дастан- ы. Предания и леген- ды. Паремии.		4-8	4	8	6	8		Тест -25 б.
3	Песни и такмаки. Баиты и мунаджаты. Детский фольклор.		9- 14	4	8	6	8		Тест -25 б.
4	История изучения татарского фольклора. Общность в фольклоре. Фольклор и литература		15- 20	2	4		8		Реферат -25
ИТОГО			20	14	22	12	30		зачет

Содержание программы.

Лекция № 1. Тема: Фольклор как предмет филологического изучения. Фольклор и фольклористика. Специфика произведений фольклора: синкретизм, традиционность, коллективное и индивидуальное начала в фольклоре, устная и письменная форма бытования. Вариативность как фундаментальная черта фольклора. Национальное своеобразие фольклора разных народов. Взаимосвязь фольклора с другими науками: языкознанием, литературой, этнографией, хореографией и др.

Лекция № 2. Тема: Обрядовый фольклор. Определение и отношение к обрядам. Отношение календаря к мифологии и циклы. Зимний цикл (Нардуган), весенний цикл (Науруз, Соран, Карга боткасы, Сабантуй), летний цикл (джиен, яңгыр боткасы, өмэләр), осенний цикл (сөмбелә, каз өмәсе). Семейно-бытовые обряды. Свадебный фольклор.

Лекция № 3. Тема: Татарские народные сказки. О широком определении. Художественная природа вымысла и классификация сказок. Сказки о животных. Волшебные сказки. Бытовые сказки. Итоговая характеристика сказок всех разновидностей. Сказка- высокий образец искусства.

Лекция № 4. Тема: Татарский народный эпос. Дастаны- эпические сказания татарского народа. Разновидности татарских дастанов. Носители эпических сказаний. Формы бытования дастанов. Образы алыпов в героическом эпосе. Сказочные мотивы в дастанах. Художественные особенности и композиция дастанов.

Лекция № 5. Тема: Татарские народные песни. Потребность и характер пения. История изучения песен. Обрядовые песни. Исторические песни. Лирические песни. Такмаки. Образная система народных песен.

Лекция № 6. Тема: Байты. Байт как жанр татарского фольклора. Вопросы генезиса жанра. Формы бытования байтов. Влияние традиций письменной поэзии байтов. Мунаджаты. Роль Ислама в развитии жанра. Тематические разновидности мунаджатов.

Лекция № 7. Тема: Общность в фольклоре. Фольклор и литература. Понятие общности в фольклоре. Генетическая и типологическая общность. Общность в образной системе тюркских народов.

Содержание практических занятий:

№1. Семейные обряды.

№2. Образная система в татарских народных сказках.

№3. Народный эпос «Идегей». Книжные дастаны.

№4. Татарские народные предания и легенды.

№5. Афористические жанры, их многообразие. Пословицы и поговорки. Трехтомник Н.Исанбата.

№6. Поэтический анализ народных песен.

№7. Народные и авторские песни: схожести и различия.

№8. Поэтические особенности современных байтов.

№9. Татарский детский фольклор.

№10. Фольклор и литература.

№11. Фольклоризмы в современной татарской литературе.

5. Образовательные технологии курса «Татарское устное народное

творчество».

1. Образовательные технологии:

- Технология проблемного обучения;
- Компьютерные и мультимедийные программы обучения;
- Интернеттехнологии;
- Интерактив.

Аудиторные формы занятий:

- Лекции;
- Семинары;
- Коллоквиумы;
- Мастер-классы;
- Тестирование;
- Контрольные работы.

Внеаудиторные формы занятий:

- Самостоятельная работа;
- Издание статей в рубрике «Аталар сүзе - акылның үзе » в студенческой газете «Дарелфонун»
- Участие студентов в чтениях школы молодого фольклориста в Республиканском центре развития традиционной культуры

6. Учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины «Татарское устное народное творчество».

Содержание практических занятий:

Темы эссе, рефератов, курсовых работ по курсу «Татарское устное народное творчество».

1. Принципы классификации жанров татарского устного народного творчества.
2. Вклад К.Насыри в развитие татарской фольклористики.
3. Труды Х.Бадиги в области татарского фольклора.
4. Г.Тукай и татарское устное народное творчество.
5. История собирания и изучения татарских народных сказок.
6. Этнографические детали в волшебных сказках.
7. Поэтика и стиль сказок о животных.
8. Изучение сказок в школе.
9. Женские образы в татарских народных сказках.
10. Комичность в татарских мэээках.
11. Героический эпос в татарском фольклоре.

12. Поэтические особенности книжных дастанов.
13. Трехтомник татарских народных пословиц Н.Исанбата.
14. Поэтика современных баитов.
15. Образ Белого волка в татарском фольклоре и литературе.
16. Образ Шурале в фольклоре и татарской литературе.
17. Фольклорные мотивы в прозе А.Еники.
18. Фольклор в современной поэзии.
19. Общность в тематике татарских, башкирских, чувашских народных песен.
20. Общность в календарных обрядах тюркских народов Среднего Поволжья

Вопросы к экзамену

1. Фольклор как предмет филологического изучения.
2. Жанровый состав татарского фольклора.
3. Специфика произведений фольклора.
4. История изучения татарского фольклора. Труды известных ученых и писателей (К.Насыри, Н.Исанбат, Г.Баширов, Х.Ярми, Ф.Урманчеев, Х.Махмүтов и др.) .
5. Взаимосвязь фольклора и литературы.
6. Вклад Г.Тукая в изучение татарского фольклора. Сборник “Халык моңнары” и лекция “Халык әдәбияты”.
7. Труды Н. Исанбата в области татарской фольклористики.
8. Бытовой обрядовый фольклор татарского народа.
9. Обряд как один из древнейших видов народной культуры. Календарный фольклор.
10. Сабантуй- главный земледельческий праздник татарского народа.
11. Семейно-обрядовый фольклор.
12. Свадебный фольклор. Состав свадебного фольклора, жанры.
13. Татарские народные сказки. Классификация сказок.
14. Сказки о животных. Лиса, медведь, волк и другие персонажи сказок.
15. Поэтические особенности волшебных сказок.
16. Традиционные образы в волшебных сказках.
17. Сюжет и мотивы бытовых сказок.
18. Татарские народные песни. Классификация песен.
19. Татарские лирические необрядовые песни.
20. Исторические песни татарского народа. Их тематика.
21. Труды И.Надирова, К.Миңнуллина, Ж.Файзи, А.Ключарева, М.Нигматзянова, З.Сәйдәшевой, Р.Исхакова-Вамбыпо собиранию и изучению татарских народных песен.
22. Разновидности татарских такмаков.
23. Застольные песни.
24. Поэтический анализ шуточных песен (“Сания апа”, “Башмагым”, “Жизнәкәй”, “Өй артында егет килгән”).

25. Эпические сказания татарского народа - дастаны. Разновидности дастанов.
26. Героико-архаические дастаны.
27. Исторические дастаны.
28. История собирания и изучения дастана “Идегей”.
29. Художественные особенности дастанов.
30. Историческая реальность и мифология в дастане “Идегэй”.
31. Легенды Булгарского периода: “Янмый торган кыз”, “Хан кызы Алтынчэч”, “Ак бүре ыруы”.
32. Поэтический анализ легенд: “Зөһрә кыз”, “Ана йөрәге”, “Алып тавы”.
33. Предания, классификация преданий. Предания периода Казанского ханства: “Казан кайда корылган?”, “Сөембикэ”, “Шәриф Кол”, “Бәхтияр Канкаев”, “Пугачев хакында...” риваятьләре.
34. Топонимические предания.
35. Общность в фольклоре тюркских народов.
36. Мифологические сказания и мифические персонажи.
37. Байт как жанр татарского фольклора.
38. Мифологическое содержание и художественные особенности байта “Сак-Сок”.
39. Национально-художественное своеобразие байтов.
40. Мунаджаты в татарском фольклоре. Тематические разновидности.
41. Афористические жанры в татарском фольклоре.
42. Пословицы и поговорки. Тематические группы.
43. Загадки. Игровая художественная функция загадок.
44. Разновидность примет: погодные и житейские.
45. Мэзэки. Классификация мэзэков.
46. Традиционные персонажи мэзэков.
47. Особенности народных игр. Игровые припевы.
48. Детский фольклор. Связь с народной практической педагогикой.
49. Классификация жанров детского фольклора.
50. Колыбельные песни.
51. Заклички и приговорки.
52. Считалки, дразнилки.
53. Сказки в детском быту.
54. Использование татарского фольклора в учебно-воспитательном процессе.

7. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины «Татарское устное народное творчество»:

а) основная литература :

1. Әхмәтова Ф., Надиров И., Ягъфәров Р. Татар халкының бәетләре һәм мөнәҗәтләре / Татар халык иҗаты. Бәетләр. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1983. – Б. 5-22.

2. Гайнуллин М. Каюм Насыйри (Тормыш һәм иҗат юлы) / Насыйри К. Сайланма әсәрләр. – Казан: Таткнигоиздат, 1956. – Б. 7-50.
3. Мәхмүтов Х. Татар халык мәзәкләре // Татар халык иҗаты. Мәзәкләр. – Казан: 1979. – Б. 5-26.
4. Бәширов Г. Мәзәк турында бер-ике сүз // Сов. әдәбияты. – 1959. - № 9. – Б. 108-118.
5. Гайнуллин М. Каюм Насыйри (1825-1902) / Насыйри К. Сайланма әсәрләр. 2 томда. 1 том. – Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1974. – Б. 5-26.
6. Хөснуллин К. Мөнәҗәтләр һәм бәетләр.- Казан: “Раннур” китап нәшрияты, 2001.
7. Мәхмүтов Х. Каюм Насыйри һәм татар фольклористикасы / Насыйри К. Сайланма әсәрләр. 4 томда, 3 том.. – Казан: Тат. кит. нәшр., 2005.
8. Урманче Ф. Татар халык иҗаты. Югары уку йортлары һәм колледжлар өчен дәреслек. — Казан: Мәгариф, 2002.
9. Надиров И. Г. Тукай и народная песня / Габдулла Тукай. Материалы научных конференций, посвященных 80-летию народного поэта. – Казань: Таткнигоиздат, 1968. С. 183-196.
10. Әхмәтова Ф. Татар халык дастаннары // Татар халык иҗаты. Дастаннар.- Казан: Тат. кит. нәшр., 1984. – Б. 5- 28.
11. Бакиров М. Х. Туй йолалары һәм аларга бәйләнешле поэтик әсәрләр // Мирас. — 1998. — № 4. — Б. 81-95.
12. Бакиров М.И. Шигърият бишеге. Гомумтөрки поэзиянең яралуы һәм иң борынгы формалары. – Казан: Мәгариф, 2001.- 344 б.
13. Бакиров М.Х. Халык хәтерә. Тарихи җырларыбыз һәм бәетләребез турында // Мирас. — Казан, 1992. — № 10. — Б. 33-38.
14. Бакиров МХ. Лирик җырлар // Мирас. — 1998. — № 8. — Б. 74-82.
15. Балалар фольклоры һәм җырлы-сүзле йөз төрле уен. (Жыеп төзүче һәм аңлатма мәкаләләр бирүче Н.Исәнбәт). – Казан: Тат. кит. нәшр., 1984.
16. Гыйләжетдинов С. Риваятьләр, легендалар һәм мифологик хикәятләр турында // Татар халык иҗаты. Риваятьләр һәм легендалар. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1987. – Б. – 5-18.
17. Дәүләтшин Г. Болгар мифологиясе һәм халык авыз иҗаты / Татар әдәбияты тарихы. 6 томда. 1 том. – Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1984.- 97-115 б.
18. Жамалетдинов Л. Көнкүреш әкиятләре // Татар халык иҗаты. Әкиятләр, 3 китап. Казан: Тат. кит. нәшр., 1981. – Б. 5-18.
19. Жамалетдинов Л. Тылсымлы әкиятләр // Татар халык иҗаты. Әкиятләр, 2 китап. Казан: Тат. кит. нәшр., 1978. – Б. 5- 22.
20. Жамалиева Л. Фольклорда уртаклык мәсьәләләре: Татар, башкорт һәм чуаш халык җырлары мисалында. Уку ярдәмлеге. – Казан: Алма-Лит, 2003.
21. Жамалиева Л. Татар фольклорчылары: Методик кулланма. – Казан: ТДГПУ, 2009.
22. Исәнбәт Н. Балалар дөнъясы: Такмак-такмазалар, җыр, мәкаль,

- табышмаклар, алдавыч әкиятләр һәм башкалар. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1970.
23. Исәнбәт Н. Мәкальләребез турында / Татар халык мәкальләре. Өч томда. 1 том. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1959.
  24. Исәнбәт Н. Татар табышмаклары турында // Татар халык табышмаклары. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1970. – Б. 7- 95.
  25. Мәхмүтов Х. Ел тәүлегә – 12 ай (халык календаре битләреннән). – Казан: Тат. кит. нәшр., 1991.
  26. Мәхмүтов Х. Татар халкының афористик ижаты / Татар халык ижаты. Мәкальләр һәм әйтемләр. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1987. – Б. 5-36.
  27. Мәхмүтов Х. Язылмаган кануннар (Фольклорда әдәп-әхлак мәсәләләре). – Казан: Тат. кит. нәшр., 1995.
  28. Межэтнические общности и взаимосвязи фольклора народов Поволжья и Приуралья: (Материалы симпозиума. – Казань, 22-23 ноября 1979 г.). – Казань, 1983.
  29. Миннуллин К. Общая символика в песенной поэзии народов Поволжья и Приуралья // Типология татарского фольклора. – Казань: Издательство “Мастер-Лайн”, 1999. – С. 32-48.
  30. Миңнуллин К.М. Һәр чорның үз жыры. — Казан: Мәгариф, 2003.
  31. Мөхәммәтжанов Р.М. Башкортстан Ык буе татарларының йола ижаты: (Туй поэзиясе): «Татар халык ижаты» курсы буенча читтән торып укучы студентлар өчен уку әсбабы. — Уфа: 1977.
  32. Мөхәммәтжанов Р. Башкортстан Ык буе татарларының йола ижаты. (Календарь поэзия). “Татар халык ижаты” курсы буенча уку әсбабы. – Уфа: БДУ нәшрияты, 1982. Надиров И. Взаимосвязи песенного фольклора народов Среднего Поволжья и Приуралья. Межэтнические общности и взаимосвязи фольклора народов Поволжья и Приуралья: (Материалы симпозиума. – Казань, 22-23 ноября 1979 г.). – Казань, 1983. – С.49-56.
  33. Надиров И. Йола поэзиясе. Татар фольклор жанрлары. — Казан, 1978. — Б. 70–82.
  34. Надиров И. Сүз сәнгатенең башы – халык ижатында. / Татарика. – Хельсинки, 1987. -143-162 б.
  35. Надиров И. Татар фольклор мирасының фәнни жыйнагы. Татар халык поэтик ижатының хәзергә торышы. – Казан, 1988. – 87- 95 б.
  36. Надиров И. Татарская фольклористика // 50 лет поисков и открытий. – Казань, 1989. – С.96-112.
  37. Надиров И. Шифалы чишмә / Фәнни эзләнүләр юлында. – Казан: Фикер, 2000. – 218-234 б.
  38. Татар мифлары. 1 нче китап (төзүчесе Г.Гыйльманов). – Казан: Тат. кит. нәшр., 1996.
  39. Татар мифлары. 2 нче китап (төзүчесе Г.Гыйльманов). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1999.
  40. Татар фольклоры жанрлары. – Казан, 1978.
  41. Татар фольклорында социаль мотивлар. – Казан, 1986.

42. Татар халык поэтик ижатының хәзерге торышы. СССР Фәннәр академиясе, Казан филиалы, 1988.
43. Уразман Р. Татар халкының йолалары һәм бәйрәмнәре. — Казан, 1992.
44. Урманче Ф. Татар халык икаты. Югары уку йортлары цѳм колледжлар лѳчен дѳреслек. — Казан: Мѳгариф, 2002.
45. Урманчеев Ф. Борынгы фольклор һәм бѳгенге ѳдѳбият // Татар ѳдѳбияты мѳсьѳлѳлѳре. Сигезенче жѳентык.- Казан: КДПИ, 1978.- 81-96 б.
46. Урманчеев Ф. Татар мифологиясе // Фѳнни ѳзлѳнѳлѳр юлында. — Казан: Фикер, 2000.
47. Урманчеев Ф. Халык авазы: Татар халык бѳетлѳре тарихыннан очерклар. — Казан, 1974.
48. Фольклор жанрларын анализлау. — КДУ нѳшрияте, 1986.
49. Фольклор жанрларын система итеп тикшерѳ. — Казан: КДУ нѳшрияте, 1987.
50. Ягѳфѳров Р. Балалар фольклоры турында // Татар халык ижаты. Балалар фольклоры.- Казан: Тат. кит. нѳшр., 1993.
51. Ярми Х. Татар халкының поэтик ижаты. — Казан: Тат. кит. нѳшр., 1967.
52. Ярми Х., Жамалетдинов Л. Татар халык ѳкиятлѳре. Жанрның тѳрлѳре һәм аны ѳйрѳнѳ тарихы / Татар халык ижаты. ѳкиятлѳр. 1 нче китап. Казан: Тат. кит. нѳшр., 1977. - Б. 7-26.

Дополнительная литература:

1. Арикеева З. Традиционный родильный обрядовый комплекс татар, проживающих в Саратовской области и Мордовии. — Проблемы филологии народов Поволжья. Межвузовский сборник научных статей. — М.-Ярославль: Ремдер, 2007. — С. 174-179.
2. ѳхмѳд Ибн Фадлан китабы / Ж.С.Мамедов тѳржемѳсендѳ/. — Казан: “Таң-Заря” нѳшрияте, 2003. — 171 б.
3. Бакиров М. Бѳет ѳволюциясенѳ бер караш // Татар фольклоры жанрлары. — Казан, 1978. — Б. 51–69.
4. Баязитова Ф. Гомернең ѳч тѳе .Татар халкының гаилѳ йолалары. — Казан: Тат. кит.нѳшр., 1992.
5. Баязитова Ф. Керѳшеннѳр. Тел ѳзенчѳлеклѳре һәм йола ижаты. — Казан: Матбугат йорты, 1997.
6. Баязитова Ф. Татар халкының бѳйрѳм һәм кѳнкѳреш йолалары. — Казан: Тат. кит.нѳшр., 1995.
7. Гатина Х. Вакытында табылган якутлар: ѳкиятлѳр, истѳлеклѳр, хатлар. — Казан: Тат. кит. нѳшр., 2006.
8. Гыйлѳжетдинов С. Крестьян чыгышлары турында татар тарихи риваятьлѳре // Борынгы татар фольклоры мѳсьѳлѳлѳре. — Казан, 1984. — Б . 77- 92.
9. Гыйлѳжетдинов С. Риваятьлѳр, легендалар һәм мифологик хикѳятлѳр турында // Татар халык ижаты. Риваятьлѳр һәм легендалар. — Казан: Тат. кит. нѳшр., 1987. — Б. — 5-18.

10. Гыйләжетдинов С. Риваятьләр, легендалар һәм мифологик хикәятләр турында // Татар халык риваятьләре һәм легендалары. – Казан: “Раннур”, 2000. – Б. – 3- 17.
11. Жамалетдинов Л. Тылсымлы әкиятләрдә елан белән бәйлә мифологик образлар // Борынгы татар фольклоры мәсьәләләре. – Казан, 1984. – Б. 17-36.
12. Жамалетдинов Л. Әкиятләренң кайбер поэтик үзенчәлекләре // Фольклор теле- шигърият теле. Казан: Фикер, 2001. – Б. 45- 66.
13. Жамалетдинов Л. Тукай һәм әдәби әкият // Казан утлары. – 1979. - № 4. – Б. 160-164.
14. Жамалиева Л. Г. Ибраһимовның “Татар хатыны ниләр күрми” әсәрендә туй йоласының әдәби чагылышы // Роль просветительской деятельности и культурного наследия выдающихся деятелей национальной культуры в формировании активной жизненной позиции современной личности (Материалы республиканской научно-практической конференции имени Фатыха Амирхана).- Казань, 2007. – Б. 42-44.
15. Жамалиева Л. Татар, башкорт, чуаш халык жырларында жанр һәм тема уртаклыклары // Татар фольклоры мәсьәләләре. – Казан: Фикер, 2004. – Б. 138-144.
16. Закирова И. Космогоник миф һәм легендаларның телдә сакланган эзләре // Фольклор теле – шигърият теле. – Казан: Фикер, 2001. – Б. 67-76.
17. Ибраһимова Л. Төрки халыклар ижатында “Чура батыр” дастаны. – Казан: Фикер, 2002.
18. Исәнбәт Н. Отканга – мәкаль, тапкырга – табышмак. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1973.
19. Исхакова-Вамба Р. Татарское народное музыкальное творчество. Казань: Тат. кн. изд., 1997.
20. К вопросу классификации и жанровых особенностей татарской народной песни // Итоговая научная сессия Казанского института языка, литературы и истории АН СССР за 1963 год. — Казань, 1964. — С. 32-37.
21. Кариева Л. Татар мифологиясендә илаһи образлар (типологик яссылыкта) / Типология татарского фольклора.- Казань: Издательство “Мастер-Лайн”, 1999. – С.138-155.
22. Касыймов Э. Татар халык әкиятләрен жыю һәм бастырып чыгару тарихыннан // Татар теле һәм әдәбияты. – Казан: 1963. – 2 китап.- Б. 246-263.
23. Касыймов Э. Татар халык әкиятләрендә сатирик типиклаштыру // Совет әдәбияты, 1963. - №9. – Б. 144-150.
24. Кукушкин Р. Шигъри бишек. – Казан: Тат.кит.нәшр., 1981.
25. Латыйфи Ф. Бер ананың игез уллары без / Чура Батыр: татар халык дастаны. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1993. – Б. -3-11.

26. Мәхмүтов Х. Г. Камал ижатында фольклор // Галиәсгар Камал: Язучының еллыгына багышланган мәкаләләр җыентыгы. – Казан, 1981. – Б. 174-181.
27. Мәхмүтов Х. Кодекс Куманикс. (Кереш сүз һәм табышмак текстлары) // Борынгы төрки һәм татар әдәбиятының чыганаclarы: Уку-укыту әсбабы. – Казан: Ун-т нәшр., 1981. – Б. 37-44.
28. Мәхмүтов Х. Көлкенә хикмәте бар // Күңел ачыкчы: Мәзәкләр. – Казан: Мәгариф, 2004. – Б. 3- 8.
29. Мәхмүтов Х. Мәңгелек ядкарь: М.Кашгаринның “Диване-ләгатит төрк” китабындагы халык ижаты әсәрләре // Казан утлары, 1981 - №7. – Б.163-166.
30. Мәхмүтов Х. Халыкка – халыкча // Соц. Татарстан. – 1979. – 5 январь.
31. Мәхмүтов Х. Борынгылар әйткән сүзләр (VIII–XVIII йөз төрки-татар ядкарьләрендә афоризмнар). — Казан, 2002.
32. Мәһдиев М.С. Татар халык җырларының поэтикасы // Халык ижаты әсәрләрен система итеп тикшерү тәҗрибәсе: фәнни хезм. җыент. — Казан: Казан ун-ты нәшр., 1982. — Б.65–110.
33. Мифы народов мира. Энциклопедия в 2-х т. Т.1. Москва: Сов. энциклопедия - 1991, Т.2. – 1992.
34. Надиров И. “Идегәй” дастанының поэтикасы. Языки, духовная культура и история тюрок: традиции и современность: Труды международной конференции в трех томах, 9-13 июнь, 1992 г. Казань, том. 2. Академия наук Татарстана. – Москва: Инсан, 1997. – С. 165-167.
35. Надиров И. “Идегәй” нең шигърият дөнъясы. // Казан утлары. – 1997.
36. Надиров И. Акмулла ижатында фольклор традицияләре. Поэт - просветитель Акмулла: Материалы юбилейных торжеств и научных конференций, посвященных 150-летию со дня рождения / Казань, 1983. – С. 97-105.
37. Надиров И. Бөек Ватан сугышы чорында халык ижаты // Татар теле һәм әдәбияты. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1959. – 1 чыгарылыш. – Б. 214-249.
38. Надиров И. Моңга бай ижат // Соц. Татарстан. – 1981. – 1 ноябрь.
39. Надиров И. Надиров И. Халыклашкан кырлар тарихыннан // Совет әдәбияты. — 1960. — № 2. — Б. 88-95.
40. Надиров И. Поэтические особенности исторических и лирических песен // Поэтика татарского фольклора. — Казань, 1991.— С. 5-22.
41. Надиров И. Традиционные образы татарской народной лирики / // Развитие гуманитарных наук в Татарии. — Казань, 1977. — С.130-139.
42. Надиров И. Халык ижатына тугрылык: (М.Жәлил һәм фольклор) Социалистик Татарстан. – 1976 ел, 12 февраль. – Автордашы: Н.Ибраһимов.
43. Надиров И. Халык һәм җыр. — Казан: Тат. кит. нәшр, 1961.
44. Надиров И.Н. Взаимосвязи песенного фольклора народов Среднего Поволжья и Приуралья // Межэтнические общности и взаимосвязи фольклора народов Поволжья и Урала: сб.ст. — Казань: ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова КФАН СССР, 1983.— С. 49-55.

45. Нигмедзянов М.Н. Татарская народная музыка.— Казань: Магариф, 2003.
46. Поэтика татарского фольклора (Сост. Х.Махмутов). Казань, 1991.
47. Пропп В.Я. Фольклор и действительность. – Москва: Наука, 1976.
48. Садекова А. Фольклор в эстетике Галимджана Ибрагимова. – Казань, 1995.
49. Садыйкова А. Мөнәжәтләрдә тел-сурәтләү чаралары // Фольклор теле-шигърият теле. – Казан: Фикер, 2001. – Б. 55- 66.
50. Татар фольклоры мәсьәләләре (Төзүчесе И.Закирова). – Казан: Фикер, 2004.
51. Уразманова Р. Современные обряды татарского народа. – (Историко-этнографическое исследование). – Казань: Татарское кн. изд-во, 1984. – 144 с.
52. Урманче Ф. “Татар мифологиясе” аңлатмалы сүзлеген төзүнең төп принциплары // Фольклор теле – шигърият теле. – Казан: Фикер, 2001. – Б. 3- 22.
53. Урманче Ф. Идегәй. Нурсолтан. Сөембикә. — Казан, 1997.
54. Урманче Ф. Лиро-эпос татар Среднего Поволжья: Основные проблемы изучения баитов. – Казань:Татар.кн. изд-во, 2002.
55. Урманче Ф. Роберт Миңнуллин: шигъри осталык серләре . – Казан: Мәгариф, 2005. - 335 б.
56. Урманчиев Ф. Волшебный клубок: Муса Джалиль и народное творчество. – Казань, 1995.
57. Урманчиев Ф. Героический эпос татарского народа. — Казань, 1984.
58. Ханзафаров Н. Н.Исәнбәт драматургиясендә фольклор геройлары / Нәкый Исәнбәт драматургиясе (жанр, конфликт һәм герой проблемалары). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1982. – Б. 73-105.
59. Хәмит Ярми. Галим һәм Шәхес: Мәкаләләр, истәлекләр, хатлар (Төзүчесе Х.Мәхмүтов). – Татар.кит.нәшр., 2004.
60. Хәснуллин К. Мөнәжәтләр һәм бәетләр.- Казан: “Раннур”китап нәшрияты, 2001.
61. Шәмси С. Татар мифологиясендә популяр образы // Борынгы татар фольклоры мәсьәләләре. Казан, 1984. – Б. 142-153.
62. Ягъфәров Р. Такмакларның поэтикасы турында // Фольклор теле-шигърият теле. Казан: Фикер, 2001. – Б.36-44.
63. Ярми Х. Мәкаль һәм әйтемләр турында // Татар халык мәкальләре һәм әйтемләр. – Казан: Тат.кит. нәшр., 1960 – Б. 3- 11.
64. Ярмухаметов Х., Урманчиев Ф. Народно-поэтическое творчество / Татары Среднего Поволжья и Приуралья. – Москва: Наука, 1967.- С. 408-441.

Тексты фольклорных произведений:

1. Болгар, Казан төшми телләрдән: Риваятьләр һәм легендалар. (Төзүчеләре - Мәхмүтов Х., Гыйләжетдинов С.). – Казан: Мәгариф, 2001.

2. Заманалар узган – дастан туган: Дастаннар (Төзүчесе Ф.Урманче).- Казан: Мәгариф, 2001.
3. Идегәй: татар халык дастаны. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1994.
4. Йомгак таптым: Балалар фольклоры (Төзүчесе Р.Ягъфәров). – Казан: Мәгариф, 2000.
5. Көлкенең хикмәте бар // Күңел ачкычы: Мәзәкләр (Төзүчесе Х.Мәхмүтов). – Казан: Мәгариф, 2004. – Б. 3- 8.
6. Мең дә бер мәзәк. (Төзүчесе һәм әдәби эшкәртүчесе Г.Бәширов). – Казан:Тат.кит. нәшр., 1963.
7. Мөнәжәтләр. Төзүчесе, сүзлек һәм искәрмәләрне әзерләүче А.Х.Садыйкова. – Казан: Татар. кит. нәшр., 2005.
8. Насыри К. Сайланма әсәрләр. 4 томда, 3 том. (Төзүчесе һәм кереш мәкалә авторы Х.Мәхмүтов). – Казан: Тат. кит. нәшр., 2005.
9. Нәжмиев Т. Тагын... Саба мәзәкләре. Казан: “Матбугат йорты” нәшрияты. – 2001.
10. Нәжмиев Т. Тагын... тагын... Саба мәзәкләре. Казан: Тат. кит. нәшр. – 2001.
11. Тарих мең дә сигез йөз дә: Бәетләр, мөнәжәтләр (Төзүчесе Ф.Урманче). – Казан: Мәгариф, 2000.
12. Татар халык ижаты. Әкиятләр, 2 китап (кереш мәкалә авторы Л.Жамалетдинов). Казан: Тат. кит. нәшр., 1978.
13. Татар халык ижаты. Әкиятләр. 1 нче китап (кереш мәкалә авторлары Х.Ярми, Л.Жамалетдинов). Казан: Тат. кит. нәшр., 1977.
14. Татар халык ижаты. Әкиятләр. 3 нче китап (төзүчесе һәм кереш мәкалә авторы Л.Жамалетдинов) Казан: Тат. кит. нәшр., 1981.
15. Татар халык ижаты. Балалар фольклоры (кереш мәкалә авторы Р.Ягъфәров) Казан: Тат. кит. нәшр., 1993.
16. Татар халык ижаты. Бәетләр (кереш мәкалә авторлары Ф.Әхмәтова, И.Надиров, Р.Ягъфәров). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1983.
17. Татар халык ижаты. Дастаннар (кереш мәкалә авторы Ф.Урманче). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1989.
18. Татар халык ижаты. Йола һәм уен жырлары. (кереш мәкалә авторы Н.Надиров). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1980.
19. Татар халык ижаты. Кыска жырлар (кереш мәкалә авторы И.Надиров). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1976.
20. Татар халык ижаты. Мәзәкләр (кереш мәкалә авторы Х.Мәхмүтов). Казан: Тат. кит. нәшр., 1979.
21. Татар халык ижаты. Мәкальләр һәм әйтемнәр (кереш мәкалә авторы Х.Мәхмүтов) Казан: Тат. кит. нәшр., 1987.
22. Татар халык ижаты. Риваятьләр һәм легендалар (кереш мәкалә авторы С.Гыйлҗетдинов). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1987.
23. Татар халык ижаты. Табышмаклар (кереш мәкалә авторы Х.Мәхмүтов). Казан: Тат. кит. нәшр., 1977.
24. Татар халык ижаты. Тарихи һәм лирик жырлар (кереш мәкалә авторы И.Надиров). - Казан: Тат. кит. нәшр., 1988.

25. Татар халык ижаты: Хрестоматия (Төзүчеләре, кереш мәкалә, аңлатмалар һәм библиографик күрсәткечләре эзерләүчеләр – Ф.Урманчеев, К.Миңнуллин). – Казан: Мәгариф, 2005.
26. Татар халык ижаты: Хрестоматия (Төзүчеләре, кереш мәкалә, аңлатмалар һәм библиографик күрсәткечләре эзерләүчеләр – Ф.Урманчеев, К.Миңнуллин). – Казан: Мәгариф, 2005.
27. Татар халык мәкальләре (кереш мәкалә авторы һәм жыючысы, төзүчесе Нәкый Исәнбәт). Өч томда. - Казан: Тат.кит. нәшр., 1959, 1963, 1967.
28. Татар халык риваятьләре һәм легендалары (Төзүчесе С.Гыйләжетдинов). – Казан: “Раннур”, 2000. – Б. – 3- 17.
29. Тукай Г. Халык әдәбияты // Әсәрләр: 5 томда. — Казан: Тат. кит. нәшр. — 1985. — Т. 4. — Мәкаләләр, хикәяләр, фелъетоннар. (1907-1913) . — Б. 163-186.
30. Туксан тугыз мазәк (Төзүче һәм әдәби эшкәртүче Г.Бәширов). Казан: Тат.кит.нәшр., 1960.
- 31.Хужа Насретдин мазәкләре: Мазәкләр. Төзүчесе Н.Вәлитова. – Казан: Тат.кит.нәшр., 1992.
32. Чура Батыр: татар халык дастаны. – Казан: Тат. кит. нәшр., 1993. – 63 б.

в) программное обеспечение и Интернет-ресурсы -

- <http://tatkniga.ru>
- <http://www.magarif.com>
- <http://www.tatarstan.ru/books/>
- E-mail:idelpress@mail.ru

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины (модуля) “Татарское устное народное творчество”:

- Оборудованные аудитории;
- Работа с интерактивной доской, диапроектор, видеосистема, ноутбук;
- аудио-видеоаппаратура;
- автоматизированное место лектора на базе ПЭВМ;
- наглядные средства.

Интернетресурсы:

- <http://tatkniga.ru>
- <http://www.magarif.com>
- <http://www.tatarstan.ru/books/>

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО с учетом рекомендаций и ПрООП ВПО по направлению и профилю подготовки **050100.62 Педагогическое образование “Образование в**

области родного (татарского) языка и литературы и иностранного (английского) языка”.

Заведующая кафедрой истории татарской литературы Института филологии и искусства Казанского федерального университета, доктор филологических наук, профессор .....

Сайфулина Флера Сагитовна

Автор: кандидат филологических наук, доцент.....

Замалиева Луиза Фирдусовна

Рецензент: кандидат филологических наук, доцент .....

Хабутдинова Миляуша Мухаметзяновна

Программа одобрена на заседании от 30.11.2011 кафедры истории татарской литературы Института филологии и искусства Казанского федерального университета.